

Reintegrarea psiho-educatională a tinerilor delincvenți din sistemul penitenciar românesc

Drd. Cristina Magdalena TOMA¹

REVISTA DE **P**RACTICĂ
PENITENCIARĂ

ISSN 2668-8433
ISSN-L 2668-8433

Revista de Practică Penitenciară
Nr. 3/2020; pp. 73-96
Administrația Națională a
Penitenciarelor
Universitatea București
Facultatea de Sociologie și
Asistență Socială

Abstract

Politicile penale internaționale în ceea ce privește sancționarea tinerilor delincvenți recomandă, pe cât posibil, identificarea unor alternative la pedeapsa închisorii. Dacă totuși această sancțiune este inevitabilă, tinerii și minorii din penitenciare trebuie să beneficieze de o atenție sporită, de o intervenție focusată pe nevoile reale și care să urmărească evitarea însușirii elementelor specifice mediului penitenciar. Tinerii au încă personalitatea în formare, iar activitățile derulate cu această categorie trebuie să se axeze pe menținerea unei permanente legături cu mediul social extern și dezvoltarea unor deprinderi sociale dezirabile.

Reușita procesului reintegrării postdetenție presupune existența unei baze educative. Dincolo de orice îndoială, educația are un rol esențial în adaptarea socială a individului, cu atât mai mult în cazul celui sancționat penal.

De cele mai multe ori, în cazul deținuților, nivelul cultural și educațional este unul redus. Astfel, este nevoie de o educație de bază care trebuie să înceapă imediat după încarcerare. Plecând de la elementele fundamentale ale educației, respectiv formarea deprinderilor de scriere și citire, mergând până la îmbogățirea cunoștințelor generale despre lume și societate și la integrarea unor valori morale și spiritual, educația în penitenciar trebuie să răspundă nevoilor individului și nevoilor societății.

Analiza de față își propune să contribuie la înțelegerea cauzelor și condițiilor de apariție a formelor de inadaptare socială, tradusă prin adoptarea unor comportamente delincvente de către tineri.

International criminal policies in the field of sanctioning young offenders recommend, as far as possible, the identification of alternatives measures to incarceration.

If, however, this prison sentence is inevitable for young people and juveniles, in prisons they should benefit from increased attention, an intervention focused on real needs, which will aim to avoid adopting any delinquent behavior.

Young people have not developed all the psychological skills, and the activities in which they are involved must focus on maintaining a permanent connection with the external social environment and developing positive social skills.

Successful post-detention integration involves integrated learning opportunities for young inmates.

This article aims to present the causes and factors involved in delinquency of young people.

Cuvinte cheie: *TINERI, EDUCAȚIE INCLUZIVĂ, REINTEGRARE.*

¹ Penitenciarul Ploiești, magdatoma2005@yahoo.com.

DELINCVENȚĂ, DEVIANȚĂ, TINERI DEȚINUȚI, ÎNȚELEGEREA CONCEPTELOR

Apariția și evoluția statului presupune apărarea unor valori și relații sociale împotriva unor fapte periculoase, vătămătoare. De cele mai multe ori, această protejare a relațiilor sociale se realizează prin educație socială. Acolo unde educația socială eșuează, se impune sancționarea celor ce încalcă sistemul normelor juridice.

În literatura penală, este unanim acceptat faptul că sancțiunea penală are în principal două mari funcții: o funcție de intimidare generală, care se răsfrânge asupra colectivității și contribuie la prevenirea săvârșirii de infracțiuni și o altă funcție de „îndreptare a infractorilor” care începe încă de la depunerea în penitenciar și are scopul de a contribui la reintegrarea lor postdetenție. (Bălan, A., Stănișor, E., Mincă, M., 2002).

Politicile penale internaționale în ceea ce privește sancționarea minorilor și a tinerilor delincvenți recomandă, pe cât posibil, identificarea unor alternative la pedeapsa închisorii. Dacă totuși această sancțiune este inevitabilă tinerii și minorii din penitenciare trebuie să beneficieze de o atenție sporită, de o intervenție focusată pe nevoile reale, dar mai ales de o evitarea a însușirii elementelor specifice mediului penitenciar. Minorii și tinerii au personalități în formare, iar munca cu aceste categorii trebuie să se ghideze după principiul „neadaptat la penitenciar - adaptat la social”. Activitățile derulate cu tinerii infractori trebuie să urmărească menținerea unei permanente legături cu mediul social extern.

În lumina noilor prevederi legislative europene cu privire la reintegrarea socială a celui care a fost încarcerat se conturează o nouă perspectivă. Fiecare deținut este „invitat să contribuie la propria schimbare pozitivă” (Gheorghe, F., 2016, p. 210).

Reușita procesului reintegrării postdetenție presupune existența unei baze educative. Dincolo de orice îndoială, educația are un rol esențial în adaptarea socială a individului, cu atât mai mult în cazul celui sancționat penal.

De cele mai multe ori, în cazul deținuților tineri, nivelul cultural și educațional este unul redus. Astfel, este nevoie de o educație de bază care trebuie să înceapă imediat după încarcerare. Plecând de la elementele fundamentale ale educației, respectiv formarea deprinderilor de scriere și citire, mergând până la îmbogățirea cunoștințelor generale despre lume și societate și la integrarea unor valori morale și spiritual, educația în penitenciar trebuie să răspundă nevoilor individului și nevoilor societății.

Din perspectiva legislației execuțional-penale, „tineri” reprezintă categoria deținuților cu vârsta cuprinsă între 18-21 de ani.

Se remarcă astfel că tânărul este sancționat penal ca un adult, neexistând clemența acordată minorului în ceea ce privește răspunderea penală, iar executarea pedepsei privative de libertate se face, fie într-un penitenciar de minori și tineri, fie într-un penitenciar pentru adulți.

Condamnat ca un adult și totuși încă nu adult, cu trăsături specifice, cu o personalitate încă în formare, cu nevoi educaționale specifice, încă dependent de suportul familial, tânărul din penitenciar reprezintă o categorie ce necesită atenția specialiștilor.

Educația tinerilor din penitenciare nu se realizează ușor. Într-o proporție covârșitoare, tinerii care ajung în penitenciar au lacune importante în educație și instruirea școlară, cu comportamente disfuncționale și atitudine negative față de lumea din jur, familie, chiar și față de propria persoană.

Albert Einstein emitea un punct de vedere interesant cu privire la educația tinerilor: „Mă opun ideii că școala trebuie să transmit direct tinerilor acele cunoștințe și deprinderi speciale pe care mai târziu le vor folosi direct în viață. Cerințele vieții sunt prea variate pentru ca să pară posibilă o instruire atât de specializată în timpul școlii (...). Școala trebuie să urmărească tot timpul ca tânărul să părăsească băncile ei nu ca un specialist, ci ca o

personalitate armonioasă, cu o gândire și judecată independentă” (Einstein, Albert, 1992, apud Gheorghe, Florian, 2016, p. 212).

Iar, Augusto Cury spunea: „Există o lume care așteaptă să fie descoperită în fiecare copil și în fiecare tânăr. Numai cel care nu se află închis în propria sa lume, reușește s-o descopere” (Cury, Augusto, 2005).

Astfel, se conturează ideea că tânărul este un individ încă în formare, ce necesită o atenție sporită din partea specialiștilor care derulează activități cu el, tocmai pentru a reuși să scoată la lumină și să dezvolte acele resurse, încă neexplorate, care să-l susțină în adaptarea socială.

Pornind de la definiția dată copilului (Mitrofan, N., Zdrengea, V., Butoi, T., 1992, p. 268), și anume „persoana tânără ce aparține oricăruia dintre cele două sexe, ce se află ca vârstă între perioada prunciei și cea a tinereții”, putem distinge următoarele trei perioade de vârstă pe care le parcurge persoana tânără: perioada prunciei (primii ani de viață), perioada copilăriei (între perioada prunciei și adolescență) și tinerețea (perioada dintre sfârșitul pubertății și începutul perioadei adulte).

În decursul acestor perioade, persoana este supusă unor transformări, schimbări, de ordin cantitativ și calitativ reunite sub termenul general de dezvoltare. În funcție de nivelul la care au loc asemenea modificări, se desprind trei tipuri de dezvoltări: dezvoltarea biologică, tradusă în schimbările fizice, morfologice și biochimice ale organismului; dezvoltarea psihică, ce constă în apariția, instalarea și transformarea proceselor, funcțiilor și însușirilor psihice și care are ca principali factori ereditatea, mediul și educația; dezvoltarea socială, concretizată în reglarea conduitei individului în conformitate cu normele și cerințele impuse de colectivitate, de mediul social existențial.

Apariția și acțiunea unor factori delictogeni va influența procesul complex al dezvoltării tânărului, favorizând evoluția lui spre o personalitate dizarmonică, delincventă, conducând în final la o inadaptare socială.

Termenul delincvență juvenilă provine din limba franceză „delinquance juvenile” care l-a preluat din latinescul „delinquere juvenis”; această noțiune desemnează „ansamblul abaterilor și încălcărilor de norme sociale, sancționate juridic, săvârșite de minori”. (Mitrofan, N., Zdrengea, V., Butoi, T., 1992, p. 267)

Ca fenomen social, delincvența juvenilă este o formă de manifestare a conduitei deviate și de aceea extrem de important este înțelegerea fenomenului, în complexitatea sa, pentru a delimita devianța de normalitate și a identifica factorii implicați în producerea și menținerea devianței.

Prin conduită înțelegem „expresia exterioară a raporturilor dintre individ și mediul ambiant, a echilibrului pe care individul îl realizează în procesul dinamic de integrare în viața socială”. (Străchinaru, I., 1969, p. 173).

Pașca Maria (2005, p. 1) susținea faptul că „copilul reprezintă pentru orice popor, bunul cel mai de preț”, ceea ce înseamnă că preocupările pentru formarea, integrarea și adaptarea socială a acestei categorii sunt pe deplin justificate.

Totodată, preocupările pentru înțelegerea delincvenței tinerilor sunt pe deplin justificate și dacă se are în vedere urmările acestui fenomen, la nivel social și individual.

În ultimii ani, la nivel național și internațional s-a constatat o creștere a infracționalității juvenile, fapt ce a condus la acordarea unei atenții sporite acestui fenomen, atât din perspectivă penală, socială, psihologică cât și educațională.

Organizația Națiunilor Unite s-a preocupat mereu de elaborarea unor ansambluri minime de reguli ce pot fi aplicate în cazul minorilor delincvenți. ONU promovează un „proces de reformă” în privința minorilor delincvenți și a impus statelor semnatare o serie de reguli privind sancționarea minorilor delincvenți, dar și intervenția recuperativă derulată cu această categorie vulnerabilă (*Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989).

Pe aceste considerente, la nivel european au fost implementate o serie de strategii menite să faciliteze incluziunea tinerilor în societate.

Printre aceste strategii se numără:

1. Strategia Europa 2020² - O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, promovată de Comisia Europeană la începutul anului 2010, și-a propus ca obiective sociale, până în 2020, următoarele: creșterea ratei de ocupare a forței de muncă la cel puțin 75% și reducerea părăsirii timpurii a școlii, de la 15% la mai puțin de 10%, fiecare stat membru adaptând aceste obiective la propria situație.

2. „Tineretul în mișcare”³ - o inițiativă de eliberare a potențialului tinerilor de a realiza o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii în Uniunea Europeană, promovată de Comisia Europeană în septembrie 2010. Această inițiativă aduce tinerii în centrul agendei UE și reprezintă un pachet cuprinzător de măsuri de politici în domeniul educației și ocupării forței de muncă pentru tinerii din Europa.

Inițiativa a plecat de la provocările cu care se confruntă tinerii din Uniunea Europeană și anume, abandonul școlar care se situează în jurul procentului de 15%, iar rata șomajului în rândul tinerilor, depășește 21% (comparativ cu 10% pentru populația generală), conform statisticilor Eurostat.

3. Inițiativa „Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale: un cadru European pentru coeziunea socială și teritorială”⁴, promovată de către Comisie în decembrie 2010, își propune să asigure coeziunea economică, socială și teritorială, în vederea sensibilizării opiniei publice și recunoașterii drepturilor fundamentale ale persoanelor care se confruntă cu sărăcia și excluziunea socială. Comisia europeană depune eforturi pentru elaborarea și punerea în aplicare a unor programe care vizează promovarea inovării sociale în rândul grupurilor celor mai vulnerabile, printre care și tinerii care se confruntă cu cele mai mari creșteri ale șomajului, în special prin implementarea unor forme de educație și formare destinate grupurilor vulnerabile.

Preocupările tot mai crescute privind formarea și dezvoltarea armonioasă a personalității tânărului sunt evidente atât la nivel internațional cât și național.

Înțelegerea cauzelor și condițiilor de apariție a formelor de inadaptare socială, tradusă prin adoptarea unor comportamente delincvente de către tineri, constituie o preocupare a specialiștilor menită să explice structurarea unei personalități adulte dizarmonice.

În aceste condiții, delincvența în rândul tinerilor și modalitatea de intervenție derulată în penitenciar, nu putea rămâne astfel, în afara preocupărilor europene și naționale.

Sigur, reușita reinsertiei postdetenție, înțelegând prin aceasta, prevenirea comiterii de noi infracțiuni, depinde întotdeauna de calitatea vieții societății și de nivelul ei cultural, educațional, economic. Procesul acesta complex de reintegrare în societate a tinerilor condamnați la pedeapsa închisorii trebuie să înceapă imediat după depunerea în penitenciar fiind nevoie de un climat corespunzător în închisoare, de personal specializat, dar mai ales preocupat de această categorie, precum și de o dotare material optimă.

Intervenția specializată în cazul tinerilor din penitenciare vizează trei componente: educație, asistență socială și asistență psihologică.

Educația tinerilor care execută o pedeapsă privativă de libertate vizează atât educația formală cât și pe cea nonformală. În penitenciar, educația trebuie să fie similară celei din exterior.

² Comunicare a Comisiei EUROPA 2020 - O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, Bruxelles (03.03.2010).

³ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, „Tineretul în mișcare” O inițiativă de eliberare a potențialului tinerilor de a realiza o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii în Uniunea Europeană, Bruxelles, 15.9.2010.

⁴ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale: un cadru european pentru coeziunea socială și teritorială Bruxelles, 16.12.2010.

Pentru respectarea acestei cerințe, în acord cu recomandările UE (Recomandarea nr. R (89) 12), transpuse în legislația internă, așa cum sunt prevăzute în Legea 254/2013 – privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în timpul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare: „în sistemul penitenciar se organizează cursuri de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu și pot fi organizate cursuri și pentru alte forme de învățământ prevăzute de legea educației.” (Legea 254/2013, art. 90).

Este de menționat și faptul că în conținutul diplomelor nu se fac mențiuni cu privire la absolvirea cursurilor în perioada executării pedepsei.

Legea de executare a pedepselor privative de libertate are precizări speciale în cazul unor categorii apreciate ca defavorizate. În acest context, norma juridică precizează faptul că femeile și tinerii condamnați beneficiază de dispoziții speciale în ceea ce privește educația, având prioritate la includerea în programe de formare și instruire școlară.

Tot ca urmare a Recomandării nr. R (89) 12 a Comitetului de Miniștri al Statelor membre, cu privire la educația în penitenciar, activitatea de formare profesională și instruire școlară este pusă pe picior de egalitate cu munca prestată de deținuți pe parcursul executării pedepsei. Astfel, consecutiv finalizării cursurilor de formare profesională și instruire școlară deținuții beneficiază de reducerea pedepsei.

O scurtă analiză a factorilor delincvenței

Pentru a putea înțelege viața în penitenciar și ceea ce trăiește un deținut este important să existe o înțelegere a cauzelor delincvenței. Fără a face o analiză în extensio a factorilor criminalității, o trecere în revistă a celor mai importante teorii este oportună.

Pentru Emile Durkheim este o „anomie”, o maladie morală. Fie ca o lipsă sau insuficientă reglementare a funcțiilor sociale (Durkheim, 1893), fie ca o frustrare cauzată de neobținerea dorințelor individului (Durkheim 1897).

Pentru alți (Sutherland, Cressey, Luckenbill 1992), manifestarea deviantă nu este condiționată de anumite caracteristici biologice sau psihologice ale unor indivizi, ci de interacțiunile și procesele ce se dezvoltă în interiorul grupului din care face parte individual.

Din această perspectivă, sunt respinse alte teorii ale comportamentului criminal, precum teoria „criminalului înăscut” sau teoria „imitației” a lui Tarde, ori teoria „cauzalității multiple” elaborată de W. F. Osburn și W. C. Reckless (Marioara Petcu, 2003).

Teoria lansată de E. Sutherland și completată de Cressey susține ideea că, comportamentul criminal este învățat, în special în interacțiunea cu alți indivizi, sau grupuri de indivizi, prin procesul de comunicare verbal sau non-verbală. Cel mai relevant grup care contribuie la învățarea comportamentului criminal este mediul familial. În cadrul acestui mediu, individual își va forma, o raportare subiectivă la viață care să determine manifestarea comportamentului deviant.

Învățarea conduitei criminale presupune transmiterea unor tehnici de comitere a crimei, dar și învățarea orientării greșite a imboldurilor, a aptitudinilor sau a dorințelor.

Procesul de învățare a comportamentului criminal este similar oricărui proces de învățare.

Comportamentul criminal nu poate fi explicat așadar doar prin raportare la valori și mobiluri generale precum nevoia de bani, de un anumit status social, găsirea fericirii, etc., având în vedere că și comportamentul conformist este determinat de aceleași mobiluri.

În viziunea unor autori, individul devine criminal ca urmare a participării la diferite asocieri diferențiale (Dobrică, 2011).

Interiorizarea normelor grupului și adoptarea conduitelor se realizează prin procesele de învățare sub presiunea grupului din care individual face parte, dar și sub presiunea necesităților și aspirațiilor individului.

În viziunea lui E. A. Ross, cauzele devianței sunt determinate de un control social slăbit sau inexistent. (E., A., Ross [1901], 2009).

Plecând de la ideea lui Ross, Roscoe Pound susține că cel mai specializat și important mecanism al controlului social este instituția socială a dreptului. (Spencer, 1855).

O altă teorie a devianței este cea a etichetării sociale (Becker, 1963). În analiza conduitei deviante, el observă că aceasta este apreciată în mod diferit, în funcție de grupurile sociale din care individul face parte. Anumite comportamente pot fi catalogate deviante doar în condiția în care societatea (grupul social) le etichetează ca fiind deviante. Astfel, membrii conformiști vor interpreta anumite comportamente ca fiind deviante, determinând distincția dintre crima și conduita conformistă. Tot ei vor fi cei care vor eticheta indivizii care nu se supun normelor impuse ca fiind devianți.

Indivizi puternici în societate - politicieni, judecători, ofițeri de poliție, doctori, profesori - de obicei impun etichetele cele mai semnificative.

Persoanele etichetate ca deviante sunt – consumatorii de droguri, alcoolicii, prostituatele, criminalii, cei cu tulburări psihice, cei cu retard intelectual, homosexualii, etc.

Consecințele etichetării pot fi semnificative: studiile arată că cei care sunt catalogați într-un mod negativ au o stimă de sine scăzută, se resping pe sine, îi resping pe cei conformiști și sfârșesc prin a se comporta și mai deviant.

O amplă teorie asupra personalității criminale a fost elaborată de J. Pinatel care considera că în comportamentul criminal „trecerea la act” constituie elementul decisiv.

Condițiile trecerii sunt determinate, la delincvenții care comit acte grave, de un nucleu al personalității iar componentele acestuia sunt: egocentrismul, labilitatea, agresivitatea și indiferența afectivă. Nucleul personalității criminale este o structură dinamică fiind o asociere a componentelor amintite mai sus, dintre care nici una în sine nu este anormală, dar împreună pot determina actul criminal. (Pinatel, 1979)

Astfel, Pinatel considera inutilă încercarea de a separa oamenii în „oameni buni” și „răi”. El afirma că nu există o diferență de natură între oameni cu privire la actul deviant. Inexistența unei diferențe între oameni nu exclude însă existența unor diferențe graduale în privința conduitei deviante. Unii indivizi au nevoie de instigări exterioare puternice pentru a trece la acte deviante, iar alții de instigări lejere pentru a prezenta reacții delictuale.

Analizând factorii implicați în conduita deviantă, după unii specialiști, cauza ar fi caracteristicile egocentrismului ca tendința de a raporta totul la sine (Buș, 2005). O persoană egocentrică are un singur etalon la care raportează evenimentele vieții și anume, propria persoană. Evident, o astfel de interpretare a realității este una profund subiectivă, care nu ține cont de ceilalți semeni sau de lumea înconjurătoare.

Persoana egocentrică își va minimaliza întotdeauna defectele, insuccesul, abaterile sociale ale sale și își va maximaliza reușitele și calitățile.

Persoana egocentrică va urmări să se afirme, fiind dispusă să atace virulent atunci când nu este lăsată să o facă. Se dezvoltă astfel sentimente exagerate de mânie, agresivitate, ură pentru semenii săi. Această paletă de emoții negative conduce, de cele mai multe ori, la conflicte cu ceilalți indivizii ai societății și la manifestări deviante.

Din observațiile proprii, realizate în activitatea profesională, deținuții agresivi sunt egocentri și egoiști. Acest fapt, conduce de cele mai multe ori la manifestări deviante chiar și în interiorul penitenciarului. Tendința egocentrică este atât de puternică încât îl împinge la acte violente, criminale chiar și într-un mediu controlat și instituționalizat.

Teama de pedeapsă, sau de posibilele consecințe este mai mică în comparație cu orgoliul, vanitatea, dorința de dominare.

Teoria psihanalitică a devianței, explică devianța prin faptul că indivizii nu reușesc să își depășească anumite traume din copilărie, acestea intrând de multe ori în conflict cu responsabilitățile adulte.

După Freud, psihicul uman are 3 structurile: Sinele (ID), Eu-l (EGO) și Supraeu (Super Ego). (Freud, 1920). Devianța fiind determinată de modul în care aceste „instanțe ale Eu-lui” se vor structura pe parcursul vieții.

Energia psihică a omului este susținută de instincte. Provenind din inconștient, dacă această energie nu este canalizată pozitiv sau nu este conștientizată, ea riscă să determine conduite deviante.

Dacă forța celor două instanțe, conștient și preconștient nu este suficient de puternică, energia existentă în inconștient va determina individul să își satisfacă cele mai perverse instincte, inclusiv acele plăceri de natură criminală.

Explicațiile recente ale delincvenței susțin ideea că ea este determinată de o „neputință învățată” (Seligman, 1975).

Eșecul este o mare prohibiție a societății moderne. Eșecul duce la *Neputința Învățată*, care devine o formă de excludere, nu înlocuind-o pe cea datorată eșecului, ci amplificând-o, prin crearea unor noi tipare de inegalitate, mai puternice și mai dificil de combătut.

Noi toți devenim pentru un moment neajutorați atunci când greșim. „Elanul psihologic” este inhibat în noi, ne simțim triști, viitorul ne pare deprimant și fiecare efort ne pare copleșitor.

Unii indivizi își revin aproape imediat - toate simptomele neajutorării se risipesc în câteva ore, alții însă rămân neajutorați timp de săptămâni în șir sau chiar luni de zile dacă eșecul este unul major.

Societatea în care trăim și mass-media sunt îmbibate cu programe/materiale informative despre cum să reușim, dar nu ne învață și cum să facem față eșecului. Această condiție este cunoscută drept „neputință învățată” și se bazează pe o teorie citată de psihologul Martin Seligman. (Seligman, 1975)

Problemele sociale care rezultă din eșec și starea de neputință par inevitabile, totuși, trăirea emoțională a neputinței poate fi minimizată prin „imunizare” și chiar inversată prin terapie. Oamenii pot deveni imuni la sentimentul că eșecul în activitățile lor nu poate fi controlat și printr-o conștientizare mai puternică a experiențelor lor pozitive. Sprijinul acordat indivizilor îi poate ghida pe aceștia în sfera neprevăzutului, le poate amplifica stima de sine și îi poate ajuta să dezvolte un optimism învățat.

Percepția sau sentimentul că nu ești capabil să îți schimbi direcția în viață, apărut ca rezultat al unor eșecuri anterioare poate afecta individul sau un grup social. Aceasta poate rezulta într-o nouă formă de excludere care împiedică evoluția indivizilor.

Sentimentul de neputință reprezintă tendința indivizilor de a interpreta experiențe trecute și nereușite într-un mod în care să le întărească convingerea că într-o situație similară nu pot face nimic să reușească. Acești indivizi consideră că orice efort va fi zadarnic deoarece experiențele trecute i-au învățat că sunt neputincioși în a produce o schimbare.

Experiențele inițiale ale lui Martin Seligman, precum și dezvoltarea teoriei sale asupra „neputinței învățate” au început în anul 1967 la Universitatea din Pennsylvania. Seligman a demonstrat că oamenii pot fi descurajați de experiențe nereușite repetate până la nivelul unui pesimism extrem. Cercetările lui au dus la concluzia că o treime dintre locuitorii planetei par să fie capabili să se protejeze împotriva senzației de neputință și vor continua să încerce indiferent de eșecurile repetate și de dezavantaje. Totuși, celelalte două treimi rămân vulnerabili la nereușită. Prin experiențele amare de viață, cei mai mulți dintre indivizi, vor învăța să se simtă lipsiți de putere și să creadă că nu au control asupra vieții lor.

Neputința se transferă și asupra altor situații diferite de cea inițială (Hiroto, Seligman, 1975, după Pervin 1993, Hall, Lindzey, 1997).

În cazul infractorilor și a celor condamnați deja pentru comiterea de delikte se constată dezvoltarea unor conduite pasive față de viața lor.

Această atitudine conduce la o atribuire externă a rezolvării conflictului penal. Dacă nu îi stă în putere să face ceva, atunci nici măcar nu mai încearcă. Iar, eventualele vinovății

ale eșecului adaptării sociale sunt proiectate în exterior („așa a vrut Dumnezeu”, „statul trebuie să ne ajute”, „victima este de vină”, „polițistul din comună are ură pe mine și m-a băgat la pușcărie”, etc.).

O astfel de convingere face ca cel deviant să continue să comită delikte și să nu fie motivat în gestionarea frustrărilor inerente implicate în procesul de conformare socială.

Stima de sine și devianța. Stima de sine reprezintă o nevoie umană profundă și puternică, esențială pentru o adaptare matură a individului la mediul social, reprezintă o încredere autentică în propriile forțe, în propriile capacități de a lua decizii corecte și de a face alegeri adecvate.

Stima de sine reprezintă, totodată, o dimensiune fundamentală a personalității individului și este vitală pentru echilibru psihic, ea permite individului să acționeze eficient și să facă față dificultăților existente.

Nivelul global al stimei de sine al unei persoane influențează semnificativ alegerile pe care aceasta le face în viață și în stilul său existențial, astfel o stimă de sine crescută este asociată cu strategii de căutare a dezvoltării personale și de asumare responsabilă și matură a rolurilor care îi revin, de acceptare a riscurilor și corectare a eșecurilor, a greșelilor și chiar a devianței, de dezvoltare a simțului responsabilității personale.

Dezvoltarea stimei de sine în penitenciar depinde pe de o parte, de anumite particularități specifice persoanei condamnate ca - resursele pe care le are, de mecanismele sale de coping, flexibilitatea personală, expectanțele sale etc., iar pe de altă parte depinde de particularități specifice mediului penitenciar – dezvoltarea și implementarea unor strategii eficiente de management al stresului, promovarea și dezvoltarea unui stil de viață sănătos, menținerea unui contact permanent cu exteriorul (comunitatea locală, organizații, instituții, încurajarea și ajutarea pe cât posibil a menținerii legăturii dintre deținuți și membrii familiilor lor etc.), creșterea responsabilității deținuților în defavoarea dependenței fata de instituție.

Teorii și explicații cu privire la devianțe sunt multiple, fiecare încercând să explice cauzele comportamentului neconform utilizând o lentilă limitată.

Personalitatea umană este constituită dintr-un cumul de entități, unele manifeste, altele latente, unele conștiente, altele ce țin de sfera inconștientului, care se vor manifesta, sau nu, în funcție de o serie de factori externi.

Deși oamenii au manifestat preocupare constantă pentru înțelegerea psihicului uman, după sute de ani de cercetări nu putem spune cu certitudine că am reușit să pătrundem în sferele sale profunde și că suntem gata să oferim explicații certe și complete.

Este evident că devianța există în toate formele sale. Plecând de la cele mai minore conduite antisociale, până la crimă și devianță patologică.

Totodată, istoria ne-a demonstrat că nu există un medicament, sau o formulă certă de soluționare a devianței. Ce are importanță pentru siguranța societății este ca rata devianței să fie menținută într-o limită acceptabilă.

Realitatea socială contemporană impune o analiză multifactorială a comportamentului deviant. Această analiză trebuie să fie realizată în legătură cu cadrul social-normativ al societății în care individul trăiește.

Ca o sumarizare, cel condamnat se prezintă, adesea, ca o persoană cu un nivel educațional redus, având carențe în plan școlar, provine din medii sociale defavorizate, din familii cu patern infracțional, lipsit de suport social, fără un domiciliu stabil, fără acte de identitate, cu afecțiuni medicale, consumatori de substanțe psihoactive.

Educația incluzivă și tinerii deținuți

Putem vorbi în cazul tinerilor deținuți de o educație incluzivă?

La baza educației incluzive stă un principiu conform căruia educația nu mai este un privilegiu al unei categorii sociale, ci este un drept al tuturor cetățenilor. Educația reprezintă un aspect fundamental al integrării și dezvoltării indivizilor în societate. Conform Declarației Mondiale privind Educația pentru TOTI, prezentată la Forumul Mondial al Educației din aprilie 2000 de la Dakar s-a reafirmat angajamentul tuturor statelor pentru garantarea Educației pentru toți, incluzând în Cadrul de acțiune un obiectiv ambițios: învățământ obligatoriu, gratuit și de bună calitate pentru toți.

Educația incluzivă devine astfel un concept cheie în abordarea marginalizării și excluderii sociale a categoriilor defavorizate.

Educația incluzivă urmărește să răspundă nevoilor actuale și reale ale sistemului educațional. La nivel european, a fost înființată European Agency for Special Needs and Inclusive Education⁵ organism care urmărește să ajute țările membre să-și îmbunătățească politica și practica educațională.

Activitatea Agenției se concentrează pe îmbunătățirea creșterea nivelului educațional al tuturor elevilor. Acest lucru va crește șansele și oportunitățile de viață ale tinerilor de a participa activ la viața socială.

Directivele europene în ceea ce privește educația incluzivă au fost transpuse și în legislația internă. Astfel, au fost adoptate o serie de politici naționale menite să reducă fenomenul abandonului școlar și să crească nivelul de educație la populația tânără.

Potrivit Strategiei Naționale privind Reducerea Părăsirii Timpurii a Școlii în România 2014-2020 se urmărește atingerea a două obiective-țintă: acela de a scădea rata de părăsire timpurie a școlii până la 11,3% în anul 2020 și menținerea copiilor și a tinerilor în sistemul de învățământ până la clasa a 10-a, adică până la 16 ani.

Potrivit Ministerului Educației, dintre țările Uniunii Europene, România are a treia cea mai mare rată de părăsire timpurie a sistemului de educație.⁶ Pentru a schimba această statistică, România și-a asumat alocarea unor fonduri suficiente (780 de milioane de euro) pentru implementarea măsurilor din Strategie.

Problematica asigurării accesului nediscriminatoriu la educație nu este una recentă în țara noastră. Inclusiv în perioada comunistă erau implementate politici sociale prin care se urmăreau menținerea copiilor în școală. Accesul la educație a fost și este cuprins în Constituția țării. După 1990 măsurile privind accesul la educație au fost însă calitativ aspectate.

A fost derulată o serie de proiecte pilot care a avut scopul de a sensibiliza populația cu privire la necesitatea includerii la școală, a finalizării școlii și obținerii unei calificări.

Printre aceste programe pilot se numără:

- Proiectul de integrare în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale implementat de Ministerul Educației începând cu 1992 și care s-a materializat în înființarea unei Rețele Naționale de Informare și Cooperare pentru integrarea în comunitate a copiilor cu dizabilități: Asociația RENINCO România.

- Proiectul „Bani de liceu”.

- Proiectul „Cornul și laptele”.

- Înființarea unor Centre de resurse pentru Educația incluzivă.

- Înființarea Centrelor de asistență psihopedagogică.

De cele mai multe ori când se vorbește despre educația incluzivă se are în vedere integrare în școală a copiilor cu cerințe speciale adică cu diferite forme de handicap. Cu toate

⁵ <https://www.european-agency.org/> (accesat 05.02.2020).

⁶ <http://ceae.ro/accesul-la-educatie-pentru-toti-nu-este-suficient-este-nevoie-de-acces-la-educatie-de-calitate/> (accesat 10.02.2020).

acestea, literatura de specialitate înțelege prin conceptul de „Educație incluzivă” integrarea în școală a copiilor și tinerilor atât cu cerințe special, cât și a celor ce aparțin unor grupuri etnice sau culturale, a celor nomazi, copiii străzii, tinerii care lucrează dar care nu și-au finalizat educația, celor talentați (Vrăsmaș E., Vrăsmaș, 2012) .

Educația deținuților tineri, aflați în sistemul penitenciar, este și trebuie să fie parte a educației inclusive. Grupul tinerilor deținuți este unul eterogen, care se confruntă cu o serie de probleme plecând de la problemele de ordin medical (handicap, retard mintal, diferite afecțiuni medicale) și până la probleme ce țin de situația economică precară, lipsa actelor de identitate, lipsa suportului familial, istoric în asistarea socială, vagabondaj, lipsa unui domiciliu stabil, consum de droguri sau discriminare și marginalizare pe criterii etnice.

Astfel, politicile în domeniul reintegrării sociale a tinerilor care execută o pedeapsă privativă de libertate trebuie să pună accentual pe implementarea unor măsuri educative și mai puțin pe cele penal-coercitive.

DESIGNUL CERCETĂRII

Scopul și obiectivele proiectului

Cercetarea are ca scop identificarea ansamblului de factori implicați în reintegrarea educațională și profesională a deținuților tineri din penitenciarele românești, în scopul identificării și definirii unor recomandări care să asigure mai multă eficiență în acest proces.

Printre obiectivele cercetării s-au numărat : conturarea profilului psiho-educational al tânărului delincvent custodiat în sistemul penitenciar românesc, precum și stabilirea principalilor factori de risc în reintegrarea educațională și profesională a deținuților tineri. (nivel de instruire, stare de sănătate, starea psihică, consum de substanțe), microsociali (factori ce țin de climatul familial-familiei disfuncționale, patern-uri antisociale, nivelul economic), rolul grupului de prieteni în comportamentul infracțional, factori de risc comunitari (nivel de dezvoltare regional, nivelul șomajului, politici sociale implementate), alți factori de risc identificați pe parcursul cercetării, în vederea stabilirii profilului social al infractorului tânăr.

Metodologia cercetării

Metode folosite pentru cercetare au fost, atât metode calitative (observația, focus grupul, studiul de caz – Povestea vieții), cât și metode cantitative (chestionarul, Fișa penitenciarului).

Cercetarea a avut ca vizat îmbinarea celor două paradigme: cantitativă și calitativă - întrucât și-a propune să găsească relații cauzale între factorii individuali și cei socio-familiali implicați în conduita infracțională, dar și motivația pentru schimbare astfel încât să se asigure o învățare de calitate care să contribuie la o reinserție postexecutorie optimă.

Studiul a vizat cunoașterea constelației de factori ce conduc la explicarea și înțelegerea poziției dezavantajate pe care o ocupă această categorie (tinerii delincvenți) din perspectiva accesului la educație, formare și ocupare profesională.

În vederea respectării și garantării normelor de etică și deontologie ale cercetării, studiul s-a desfășurat în acord cu principiile deontologice privind cercetarea științifică, cu recomandările europene privind cercetarea pe subiecți umani, pe baza consimțământului liber exprimat.

Fiecare participant direct la studiu a fost informat cu privire la scopul cercetării, cerându-i-se consimțământul pentru utilizarea datelor personale.

De asemenea, studiul a respecta legislația în vigoare, inclusiv legislația ce reglementează activitatea în sistemul penitenciar, precum și protejarea subiecților vulnerabili în cercetare așa cum sunt definite de Council for International Organizations of Medical Sciences (Legea 254/2013, Codul de etică și deontologie profesională a personalului de

cercetare - dezvoltare, Legea 190/2018, Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date, Legea 206/2004, etc.).

REZULTATE

La nivelul anului 2018 în sistemul penitenciar au fost încarcerați un număr de 854 persoane cu vârsta cuprinsă între 18-21 de ani dintr-un total de 20.792 efectiv custodiat.

La nivelul anului 2017 în sistemul penitenciar au fost încarcerați un număr 948 persoane cu vârsta cuprinsă între 18-21 de ani dintr-un total de 23.450 efectiv custodiat, ceea ce reprezintă un procent de 4,04%. Iar, la nivelul anului 2016 în sistemul penitenciar au fost încarcerați un număr de 1.248 persoane cu vârsta cuprinsă între 18-21 de ani dintr-un total de 27.455 efectiv custodiat.

Evoluția efectivelor de persoane custodiate în perioada 2012-2018⁷

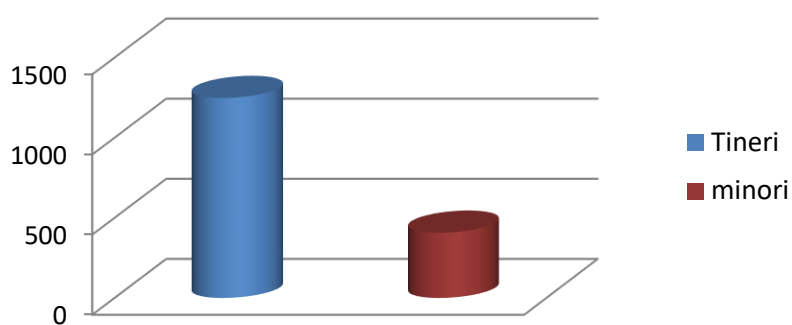
ANUL	EFFECTIV TOTAL	Arestați preventiv și condamnați în primă instanță	%	Condamnați definitiv	%	Internați în C.R	%	Sanct. cu măs. ed. a internării într-un centru de detenție	%	Sanct. cu măs. ed. a internării într-un centru educative	%
2012	31.817	3.179	9,99	28.473	89,49	165	0,52				
2013	33.434	3.447	10,31	29.812	89,17	175	0,52				
2014	30.156	2.514	8,34	27.496	91,18					146	0,48
2015	28.334	2.453	8,66	25.055	88,43			522	1,84	304	1,07
2016	27.455	2.281	8,31	24.236	88,27			549	2	389	1,42
2017	23.450	1.938	8,26	21.512	91,74			415	1,77	316	1,35
2018	20.792	1.936	9,31	18.196	87,51			382	1,83	278	1,33

Evoluția efectivelor de persoane minore (14-18) ani și tinere (18-21 ani) custodiate în perioada 2012-2018

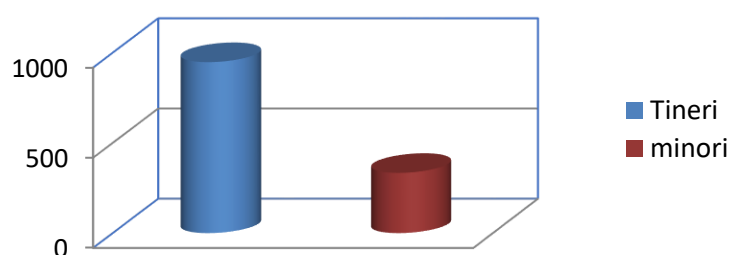
ANUL	EFFECTIV TOTAL	TINERI CUSTODIAȚI (18-21 ANI)	%	MINORI (14-18 ANI)	%
2012	31.817	1.676	5,27%	444	1,4 %
2013	33.434	1.636	4,89%	512	1,53%
2014	30.156	1.263	4,19%	361	1,05%
2015	28.334	1.204	4,25 %	316	1,12 %
2016	27.455	1.248	4,54%	407	1,48%
2017	23.450	948	4,04%	334	1,42%
2018	20.792	854	4,10%	276	1,32%

⁷ În cursul anului 2014, ca urmare a adoptării noilor Coduri și a noii Legi de executare a pedepselor privative de libertate, persoanele care au săvârșit fapte în minorat sunt sancționate cu măsuri educative, fiind custodiate în centre educative sau centre de detenție (CE, CD), față de perioada anterioară, când erau custodiate în centre de reeducare (CR) și penitenciare de minori și tineri (PMT).

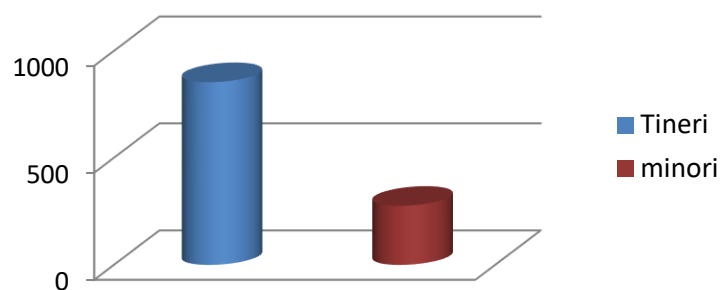
Situația persoanelor custodiate, comparativ,
pe grupa de vârstă minori-tineri pentru anul 2016

Situația persoanelor custodiate, comparativ,
pe grupa de vârstă minori-tineri pentru anul 2017

Situația persoanelor custodiate, comparativ,
pe grupa de vârstă minori-tineri pentru anul 2018

Situația recidivei în rândul populației carcerale 2009-2018

2009	44,82%,
2010	44,93%,
2011	45,87%,
2012	45,78%,
2013	45,78%.
2014	43,0%
2015	40,30%
2016	38,20 %
2017	38,30%
2018	38,40%

Analiza generală privind participarea la cursuri de școlarizare se prezintă, astfel:

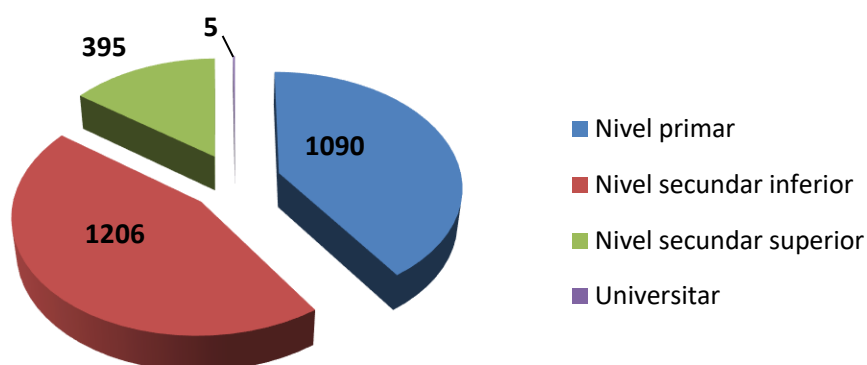
Situația participării la cursurile de școlarizare în rândul populației carcerale
2012-2018

Anul școlar	Număr deținuți incluși în activități de școlarizare
2012-2013	2.699 deținuți
2013-2014	2.895 deținuți
2014-2015	2.932 deținuți
2015-2016	2.459 deținuți
2016-2017	2.388 deținuți
2017-2018	2.085 deținuți
2018-2019	datele sunt încă în etapa de centralizare

Situația participării la cursurile de școlarizare
2012-2013

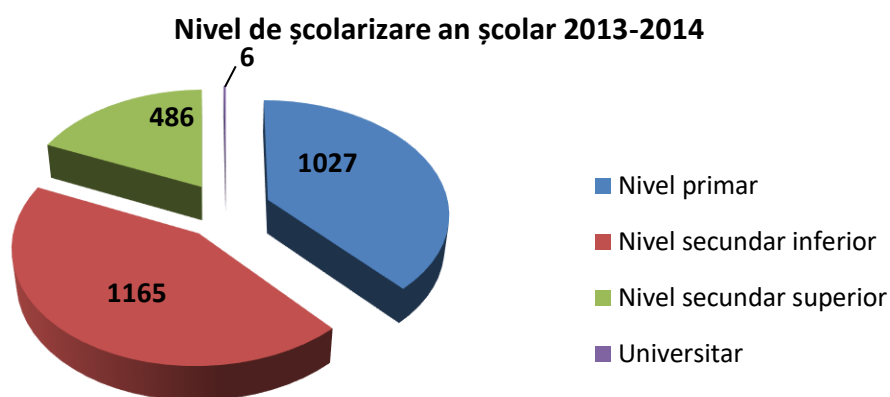
Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	1.090 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	1.206 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	395 deținuți absolvenți
Nivel universitar	5 deținuți absolvenți

Nivel de școlarizare an școlar 2012-2013

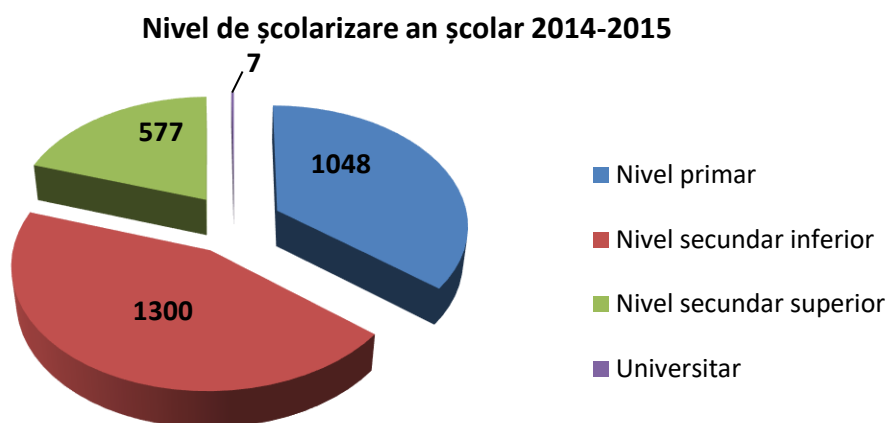
Situația participării la cursurile de școlarizare 2013-2014

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	1.027 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	1.165 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	482 deținuți absolvenți
Nivel universitar	6 deținuți absolvenți

Situația participării la cursurile de școlarizare 2014-2015

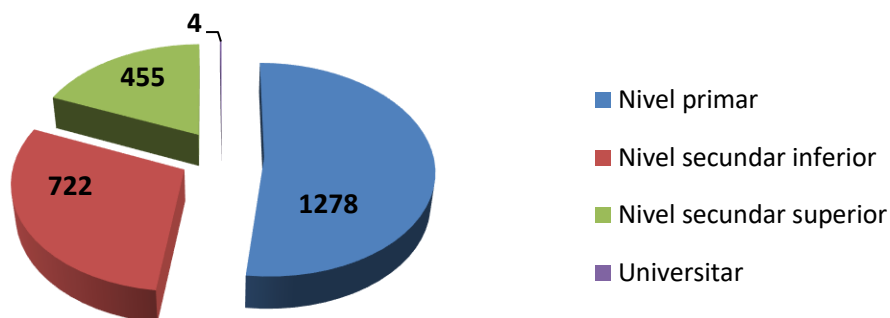
Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	1.048 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	1300 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	577 deținuți absolvenți
Nivel universitar	7 deținuți absolvenți

Situația participării la cursurile de școlarizare 2015-2016

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	1278 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior	722 deținuți absolvenți
Nivel secundar superior și profesional	455 deținuți absolvenți
Nivel universitar	4 deținuți absolvenți

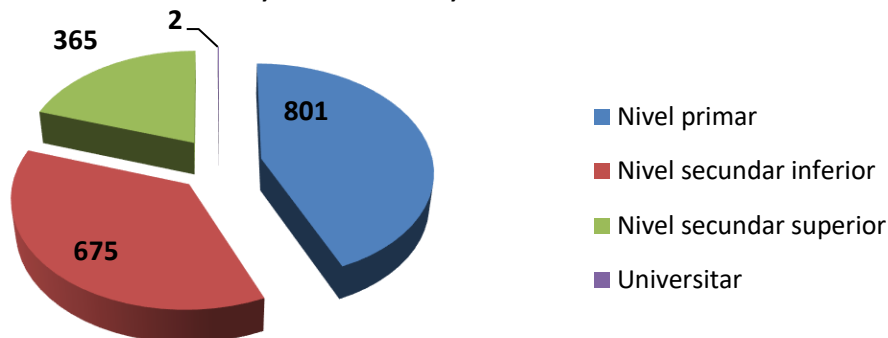
Nivel de școlarizare an școlar 2015-2016

Situația participării la cursurile de școlarizare 2016-2017

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	801 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior	675 deținuți absolvenți
Nivel secundar superior și profesional	365 deținuți absolvenți
Nivel universitar	2 deținuți absolvenți

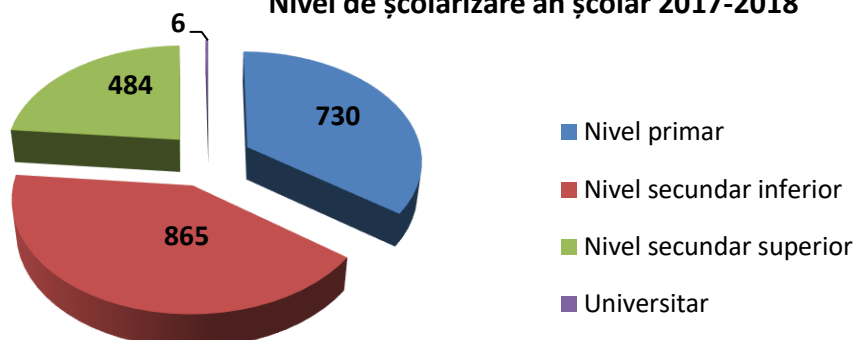
Nivel de școlarizare an școlar 2016-2017

Situația participării la cursurile de școlarizare 2017-2018

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	730 deținuți absolvenți
Nivel gimnazial/ nivel secundar Inferior	865 deținuți absolvenți
Nivel vocațional și liceal/secundar superior și profesional	484 deținuți absolvenți
Nivel universitar	6 deținuți absolvenți

Nivel de școlarizare an școlar 2017-2018

Cu privire la datele participării deținuților la activități de formare profesională, situația se prezintă astfel:

Situația participării la activități de formare profesională 2012-2018

Anul	Număr deținuți incluși în activități de formare profesională (cursuri de inițiere/calificare/recalificare)
2012	4.222 deținuți
2013	4.023 deținuți
2014	2.569 deținuți
2015	2.378 deținuți
2016	519 deținuți
2017	988 deținuți
2018	2.706 deținuți

Cu privire la datele participării deținuților la activități lucrative, situația se prezintă astfel:

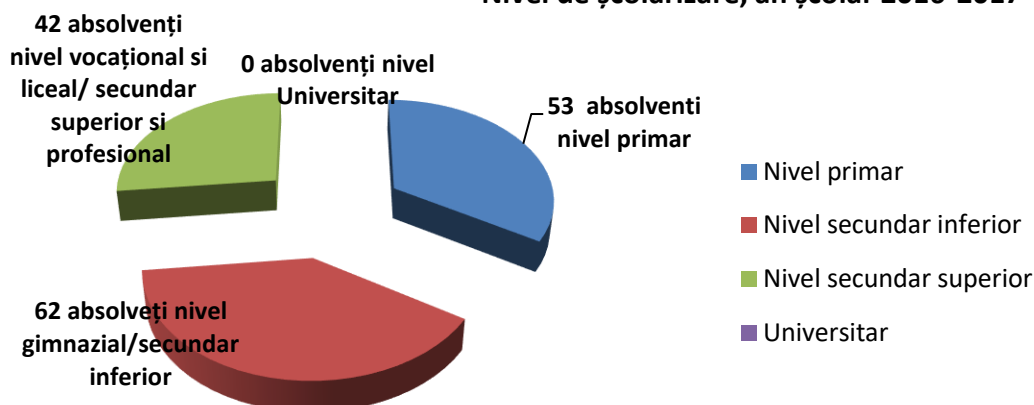
Situația participării la activități lucrative 2012-2018

Anul	Număr deținuți incluși în activități lucrative	Din care, număr incluși în activități lucrative renumerate
2012	8.054 deținuți	2.990 deținuți
2013	7.848 deținuți	2.923 deținuți
2014	8.532 deținuți	3.390 deținuți
2015	8.462 deținuți	3.255 deținuți
2016	7.897 deținuți	2.769 deținuți
2017	7.638 deținuți	2.604 deținuți
2018	7.302 deținuți	2.573 deținuți

Situația participării la cursurile de școlarizare a tinerilor incluși în eșantion 2016-2017

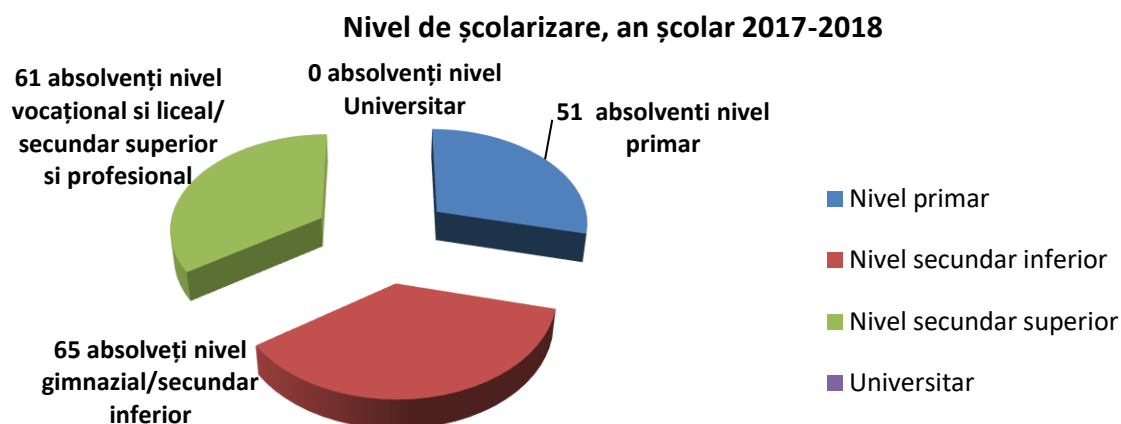
Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	53 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	62 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	42 deținuți absolvenți
Nivel universitar	-----

Nivel de școlarizare, an școlar 2016-2017

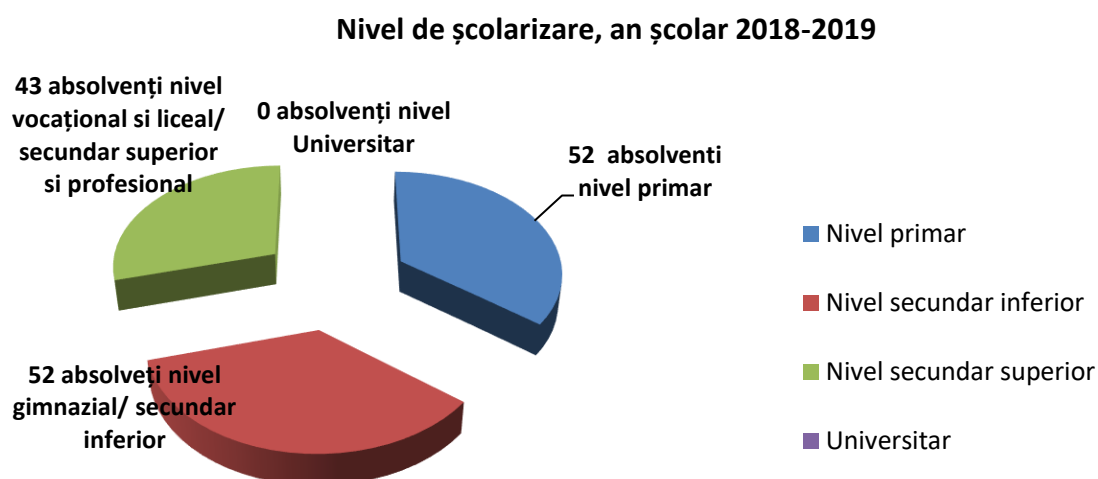
Situația participării la cursurile de școlarizare a tinerilor incluși în eșantion 2017-2018

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	51 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	65 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	61 deținuți absolvenți
Nivel universitar	-----

Situația participării la cursurile de școlarizare a tinerilor incluși în eșantion 2018-2019

Tipul de școlarizare	Număr deținuți absolvenți
Nivel primar	52 deținuți absolvenți
Nivel secundar inferior/gimnazial	52 deținuți absolvenți
Nivel liceal și tehnologic	43 deținuți absolvenți
Nivel universitar	-----

Situația participării la activități lucrative a tinerilor incluși în eșantion 2016-2018

Anul	Număr deținuți incluși în activități lucrative
2016	257
2017	217
2018	258
2019	210

Se remarcă faptul că deținuții, atât cei tineri cât și adulții, sunt interesați, preponderent de participarea la activități lucrative și mult mai puțin la activități de școlarizare sau formare profesională.

Acest aspect poate fi înțeles prin analiza condițiilor de acordare a liberării condiționate în țara noastră.

Conform prevederilor legale ce reglementează liberarea condiționată (Codul penal, Legea 245/2013), „pentru participarea la cursuri de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu, se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar, iar pentru participarea la cursuri de calificare ori recalificare profesională se consideră 20 de zile ca executate pentru absolvirea unui curs”.

Alteori, participarea deținuților la activități este motivată doar de obținerea unor beneficii, precum acordarea unor recompense, care pot fi de tipul suplimentării unor drepturi (suplimentarea dreptului la vizită, suplimentarea dreptului la vizită intimă, acordarea de permisiuni de ieșire din penitenciar, etc.) sau obținerea unei surse de venit.

Un alt aspect care trebuie avut în vedere atunci când se urmărește înțelegerea motivației deținutului pentru participarea la activitățile educaționale derulate în penitenciare este legat de liberarea condiționată.

Sistemul penal românesc prevede liberarea condiționată ca modalitate de stimulare a celui condamnat, ca acesta să-și îndrepte conduita infracțională și să-și însușească roluri sociale dezirabile.

Astfel, liberarea condiționată se acordă de către instanța de judecată, la propunerea unei Comisii din penitenciar, dacă sunt îndeplinite mai multe condiții. O primă condiție privește executarea unei părți din pedeapsă, ca o garanție că scopul și funcțiile acesteia au fost atinse, condamnatul s-a reeducat și numai este necesară executarea în întregime a pedepsei.

Partea din pedeapsă ce trebuie executată diferă după cuantumul pedepsei aplicate și se execută, ținând cont de anumite caracteristici individuale, după vârsta condamnatului și după folosirea acestuia la muncă sau participarea la cursuri de școlarizare și formare profesională.

Comisia din penitenciar formulează propunerea de liberare condiționată ținând cont de fracțiunea din pedeapsă executată, de regimul de executare a pedepsei privative de libertate (în cazul deținuților care execută pedeapsa în regim de maximă siguranță și regim închis nu se pot formula propuneri de liberare condiționată), „de îndeplinirea obligațiilor civile, de conduita celui condamnat **precum și de eforturile acestuia pentru reintegrarea socială**, în special în cadrul muncii prestate, al activităților educative, moral-religioase, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică, și asistență socială, al instruirii școlare și al formării profesionale,” ținând cont de sancțiunile aplicate și recompensele acordate pe parcursul executării pedepsei.

În aceste condiții este evident faptul că motivația deținuții pentru participarea la demersurile educaționale din penitenciar are la baza și interesul lor pentru eliberarea cât mai repede din penitenciar, și mai puțin pentru dezvoltarea unor noi deprinderi pe care să le folosească ulterior.

Profilului psiho-socio-educational al infractorului tânăr custodiat în penitenciar se prezintă astfel:

- un procent de 33% din efectivul tinerilor evaluați nu erau școlarizați la depunerea în penitenciar, iar 36% dintre tinerii cuprinși în eșantion au abandonat studiile școlare sau o experiență negativă în ceea ce privește educația formală;
- majoritatea tinerilor, 57% au afirmat că nu au aptitudini/deprinderi deosebite într-un anumit domeniu;
- dintre respondenți 11% au afirmat că nu au un domiciliu stabil, iar 29% au afirmat condiții de locuit inadecvate (supraaglomerare, lipsa utilităților, etc.);
- totodată, 47% dintre respondenți au afirmat lipsa părinților pentru perioade îndelungate în perioada copilăriei;
- cei mai mulți dintre tinerii cuprinși în eșantion nu au o relație stabilă cu un partener
- 77%, (acest aspect poate fi determinat și de vârsta subiecților, așa că nu poate fi neapărat un indicator relevant);
- ce este însă relevant, este faptul că în cazul celor care au declarat că au o relație stabilă, s-a constatat că există situații de violență domestică în procent de 19%;
- studiul realizat evidențiază și faptul că 45% dintre tinerii cuprinși în eșantion au fost supuși în copilărie la violențe fizice, sexuale și emoționale;
- de asemenea 22% dintre aceștia au antecedente în asistare socială, fiind instituționalizați în diferite centre de protecție socială;
- 62% dintre tinerii cuprinși în studiu au afirmat consum de alcool, iar 25% au recunoscut că au consumat droguri, iar 30% din respondenți au recunoscut că au început să aibă comportamente deviate în copilărie.

CONCLUZII

Educația reprezintă pilonul central în conturarea personalității individului, iar educația formală este cea care creează premisele integrării socio-profesionale.

Astfel, urmarea cursurilor de școlarizare și cele de formare profesională ar trebuie să reprezinte direcția prioritară în reintegrarea tinerilor delincvenți.

Evident, nu poate fi neglijată nici educația non-formală. De multe ori, dezvoltarea unor deprinderi de viață independentă, de gestionare a resurselor și de relaționare optimă în microgrupul social sunt mai importante decât dobândirea unor deprinderi profesionale.

Astfel, se remarcă faptul că intervenția psiho-pedagogică în cazul tinerilor delincvenți este un proces complex, multidimensional, ce necesită o înțelegere de ansamblu și o abordare focusată pe nevoile reale ale acestei categorii defavorizate.

Doar plecând de la studiul particularităților socio-economico-culturale ale deținuților se poate proiecta demersul de intervenție.

Sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor a căpătat, în lumina noilor prevederi legislative europene, statutul de serviciu public social aflat în slujba comunității.

Penitenciarul este acreditat ca furnizor de servicii sociale de către Ministerul Muncii și Justiției sociale, în conformitate cu Legea 197/2012, Hotărârea de Guvern nr. 476/2019 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 118/2014, și a Hotărârii Guvernului nr. 867/2015.

Din acest rol, instituția penitenciară trebuie să exercite influențe educative necesare reintegrării sociale postdenție, dar și reducerii recidivei, prin determinarea individului să își asume roluri sociale dezirabile și să își reducă dependența instituțională.

Necesitatea proiectării demersului reintegrativ în acord cu particularitățile grupului țintă nu este una recentă. Penitenciarul „nu-și poate îndeplini cu succes rolul educațional dacă nu ține cont” de faptul că demersurile de educație, asistență socială, asistență religioasă și

asistență psihologică furnizate beneficiarilor trebuie să corespundă „particularităților grupului sau individului inclus în program” (Lt.col. Vasile C., lt. Giurgea I., 2000).

Mediul carceral fiind unul eterogen poate determina o înclinație spre propria persoană și o detașare de grup. Însă, dacă subiecții sunt integrați într-un grup în care se simt în siguranță, atunci probabilitatea ca indivizii să devină interesați de ceea ce se întâmplă în exteriorul lor crește.

Studiile generale cu privire la dificultățile cu care se confruntă deținuții tineri din România și cu privire la excluderea socială a acestora au arătat că nevoile lor sunt în general: un nivel educațional scăzut, dificultăți în a găsi un loc de muncă după liberare, lipsa suportului financiar, consum de substanțe psihoactive (preponderent alcool), lipsa unei locuințe sau a unui domiciliu stabil, lipsa documentelor de identitate, probleme familiale.

Cei mai mulți dintre deținuți au o experiență redusă în ceea ce privește educația și de cele mai multe ori aceasta este negativă, din aceste considerente intervenția din penitenciar trebuie susținută prin adoptarea unor politici educative pertinente pentru nevoile reale postexecutorii. Cu atât mai mult cu cât sistemul educațional în ansamblul său trebuie să facă față unor provocări în ceea ce privește competitivitatea economică și dezvoltarea mediului social.

În ansamblul său, educația în sistemul penitenciar trebuie să urmărească să dezvolte deprinderi de viață independentă și să asigure cerințele de bază integrării sociale a celui ce se liberează.

În mod particular educația tinerilor infractori trebuie să reprezinte o prioritate. Dacă în cazul unui adult multirecidivist șansele de restructurare cognitivă sunt scăzute, în cazul unui tânăr sancționat pentru prima dată penal putem avea speranța „unui nou început”.

Creșterea economică, dezvoltarea umană și socială, într-un cuvânt, creșterea nivelului de trai, depinde de nivelul de educație al populației unei țări.

Iar nivelul de siguranță socială al unei comunități depinde de eficiența măsurilor implementate în reducerea comiterii de infracțiuni și în modalitatea în care indivizii sunt încurajați (prin educație sau coercitiv) să-și asume roluri sociale dezirabile.

BIBLIOGRAFIE

- Abraham, P., Nicolaescu, D., (2006), *Justiția terapeutică*, Arad, Editura Concordia.
- Abraham, P., (2001), *Introducere în Probațiune*, Editura Național.
- Albu, E., (2002), *Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți: Prevenire și terapie*, București, Editura Aramis Print.
- Allison, B., N., Schultz, J., B., (2004), *Parent adolescent conflict in early adolescence. Adolescence*.
- Banciu, D., (2007), *Sociologie Juridică*, București, Editura LAMINA LEX.
- Bartol, C., Bartol, A., (1980), *Criminal behavior: A Psychological Approach*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall.
- Ban, E., (2014), *Probleme sociale în România și delicvența juvenilă*, Editura Pro Universitaria.
- Bălan, A., Stanișor, E., Mincă, M., (2002), *Penologie*, București, Editura Oscar Print.
- Balan, A., Stanișor, E., Elas, R., (2002), *Administrațiile penitenciare europene*, București, Editura Oscar Print.
- Bhatti, G., (2010), *Learning behind bars: Education in prisons. Teaching and Teacher Education*.
- Bocancea, C., (1998), *Intervenție și prevenție în delicvență*, Iași, Editura Fundației Chemarea.

- Butoi, I., T., Butoi, T., (2004), *Psihologie judiciară*, Curs universitar ed. II, București, Editura Fundației de Măine.
- Beca, E., (2000), *Experiența de viață a adolescenților*, București, Editura Orfeu.
- Brustur, G., (2004), *Asumarea riscului și autocontrolul în luarea deciziilor la delincvenții juvenili*, în Stănisor E., (coord), Bălan A., Pripp C. *Universul carceral. Culegere de studii*, București, Editura Oscar Print.
- Béatrice, M., (2017), *Burn-outul copiilor. Cum să nu-i lăsăm să clacheze*, București, Editura Trei.
- Cury, A., (2005), *Părinți străluciți, profesori fascinanți*, București, Editura For You.
- Chelcea, S., (1995), *Cunoașterea vieții sociale, Fundamente metodologice*, București, Editura Institutului Național de Informații.
- Colin, H., (2017), *O istorie a copilăriei. Copiii în Occident din Evul Mediu până în epoca modernă*, București, Editura Trei.
- Dutton, A., K., (2016), *Școli care învață. A cincea disciplină aplicată în educație*, București, Editura Trei.
- Dragomirescu, V., (1976), *Psihosociologia comportamentului deviant*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Dobrinioiu, V., Pascu, I., Nistoreanu, Gh., Boroii, Al., Lazar, V., (1997), *Drept penal – partea generală*, București, Editura Europa Nova.
- Durnescu, I., (2008), *Manualul consilierului de reintegrare socială și supraveghere*, Craiova, Editura Themis.
- Diseth, Å., Eikeland, O., J., Manger, T., & Hetland, H., (2008), *Education of prison inmates: Course experience, motivation, and learning strategies as indicators of evaluation*, Educational Research and Evaluation, 14(3), 201-214.
- Einstein, A., (1992), *Cum văd eu lumea*, București, Editura Humanitas.
- Eysenck, H., Eysenck, M., (1998), *Descifrarea comportamentului uman*, București, Editura Teora.
- Erik, H., E., (2015), *Copilărie și societate*, București, Editura Trei.
- Florea, N., A., Surlea, C., F., (coord.), (2008), *Educația pentru prevenirea factorilor de risc*, Craiova, Editura Arves.
- Gaes, G., G., (2008), *The impact of prison education programs on post-release outcomes. Reentry Roundtable on Education*, John Jay College of Criminal Justice, New York, March, 31.
- Gheorghe, F., (2003), *Fenomenologia penitenciară*, București, Editura Oscar Print.
- Gheorghe, F., (2016), *Penitenciarul-ultima autoritate*, București, Editura Oscar Print.
- Ghidul educatorului de penitenciare*, (2010), Administrația Națională a Penitenciarelor, colectiv de autori, Giurgiu.
- Hayes, S., (2005), University of Sydney, paper presented at the fourth *International Conference on the Care and Treatment of Offenders with a Learning Disability*.
- Hayes, S., Shackell P., Mottram, P., and Lancaster, R., (2007), *Prevalence of intellectual disability in a major UK prison*, British Journal of Learning Disabilities, 35 (3), and Contreras, M., Baez, A., L., y M., S., (2008), *Causales de Deserción Escolar en el Sistema Intrapenitenciario*, Revista Estudios Criminológicos y Penitenciarios, No. 13, Diciembre, Santiago, Chile.
- Jonesc-Nelsin, R., (2009), *Manual de consiliere Învață ce sa spui ca să ajuți!*, București, Editura Trei.

- Kim, R., H., & Clark, D., (2013), *The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity score matching approach*. Journal of Criminal Justice, 41(3), 196-204.
- Knud, I., (Coord), (2014), *Teorii contemporane ale învățării. Autori de referință*, București, Editura Trei.
- Mara, D., (2004), *Strategii didactice în educația incluzivă*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Mitrofan, N., Zdrenghea, V., Butoi, T., (1992), *Psihologie judiciară*, București, Casa de Editură și Presă SANSA S.R.L.
- Mohammed, H., & Mohamed, W., A., W., (2015), *Reducing recidivism rates through vocational education and training*, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 204, 272-276.
- Nelson, C., A., Nathan, A., Fox, Charles, H., Z., (2014), *Copiii abandonați ai României. Privațiune, dezvoltare cerebrală*, București, Editura Trei.
- Pașca, M., D., (2005), *Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate*, Editura Ardealul.
- Peter, S., (Coord), Cambron-McCabe N., Timothy, L., Smith, B., Wagner, J., T., (2014), *Formarea inovatorilor. Cum crești tinerii care vor schimba lumea de mâine*, București, Editura Trei.
- Petru, L., C., (2003), *Formal group decision-making. A social-cognitive approach*, Cluj-Napoca, ASCR Press.
- Rădulescu, M., S., Banciu, D., (1990), *Introducere în sociologia delincvenței juvenile. Adolescența între normalitate și devianță*, București, Editura Medicală.
- Ramsden, P., (1979), *Student learning and perceptions of the academic environment*. Higher Education, 8, 411–427.
- Ramsden, P., (1988), *Situational influences on learning*, In R.R. Schmeck (Ed.), Learning strategies and learning styles (pp. 159–184). New York, Plenum Press.
- Reintegrarea și creșterea oportunităților de ocupare a unui loc de muncă, prin educarea deținuților*, (2015), Ghid de Bune Practici, elaborat în cadrul Proiectului FREE-IT, derulat în Penitenciarul Ploiești.
- Sanderson, H., Kennedy, J., Ritchie, P., Goodwin, G., (1999), *People, plans & possibilities – exploring person centred planning*, Edinburg, SHS Ltd.
- Stephen, J., Costello, (2017), *Criminalul palid. Psihologie judiciară și psihanaliză*, București, Editura Trei.
- Străchinaru, I., (1969), *Devierile de conduită la copii. Studiu psihopedagogic*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Tootoonchi, A., (1993), *College education in prisons: The inmates' perspectives*, Fed. Probation, 57, 34.
- Ungureanu, D., (2000), *Educația integrativă și școala incluzivă*, Timișoara, Editura de Vest.
- Vacca, J., S., (2004), *Educated prisoners are less likely to return to prison*, Journal of Correctional Education, 297-305.
- Vasile, A., (2010), *Psihologia delincvenței juvenile*, Editura Universul Juridică.
- Vrăjmaș, E., (2004), *Introducere în educația cerințelor speciale*, București, Editura Credits.
- Vrăsmaș, T., Vrasmaș, E., (Coord.), (2012), *Educația incluzivă în grădinițe: dimensiuni, provocări și soluții*. București.
- Lt.col. Vasile, C., Lt. Giurgea, I., (2000), *Rromi și reintegrarea lor socială*, în Revista de Știință Penitenciară, Nr. 4, București.

Walters, S.,T., Clark, M.,D., Gingerich, R., Meltzer, M.,L., (2007), *Motivating Offenders to Change*, A Guide for Probation and Parole, Washington, DC: U.S. Department of Justice National Institute of Corrections.

Walmsley, R., (2006), *World Prison Population List* (seventh edition), International Centre for Prison Studies, Kings College London.

Walmsley, R., (2006), *World Female Imprisonment List*, International Centre for Prison Studies, available at www.prisonstudies.org.

Site-uri: Communication from the Commission “EUROPE 2020 – A strategy for smart, sustainable and inclusive growth”,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics (accesat 03.06.2016).

Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training (‘ET 2020’) (2009/C 119/02): <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528%2801%29&from=EN>.

Council resolution on a renewed European agenda for adult learning (2011/C 372/01): <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220%2801%29&from=EN>.

European Prison Education Association presentation by Lena Axelsson, (Trier, 13-02-2014): https://www.era-comm.eu/detention/pdf/314DT12_Axelsson.pdf.

Prison education and training in Europe: current state of play and challenges - A summary report authored for the European Commission by GHK Consulting (2013): http://ec.europa.eu/education/library/study/2013/prison_en.pdf.

Prison Reform Trust - Women and Criminal Justice in Scotland, Event Report, March 2016 available at www.prisonreformtrust.org.uk.

Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN>.

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0506%2801%29&from=EN>.

Scientific and Policy Report by the Joint Research Centre of the European Commission “DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe” (2013): <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83167.pdf>.

Survey on Prison Education and Training in Europe:
<http://bookshop.europa.eu/en/survey-on-prison-education-and-training-in-europe-pbNC3113979/?CatalogCategoryID=QN4KABste0YAAAEjFZEY4e5L>.

<https://www.researchgate.net/publication/296692306> *De la justitie restaurativa la practici restaurative Aplicabilitate in sfera asistentei sociale From Restorative Justice to Restorative Practices Applicability in the Field of Social Work*).

[#Ratele de ocupare a for.C8.9Bei de munc.C4.83 .C3.AEn func.C8.9Bie de sex.2C v.C3.A2rst.C4.83 .C8.99i nivel de studii.](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/ro)

Concluziile Consiliului din 12 mai 2009 privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale („ET 2020”) 2009/C 119/02 disponibil on-line <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO>.

Comunicare a Comisiei EUROPA 2020 - O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, Bruxelles (03.03.2010)
https://www.mae.ro/sites/default/files/file/Europa2021/Strategia_Europa_2020.pdf.

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, „Tineretul în mișcare” O inițiativă de eliberare a potențialului tinerilor de a realiza o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii în Uniunea Europeană, Bruxelles, 15.9.2010.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex:52010DC0477>.

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale: un cadru european pentru coeziunea socială și teritorială Bruxelles, 16.12.2010.

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0758 / com_com\(2010\)0758_ro.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0758/com_com(2010)0758_ro.pdf).

Legislație:

Legea 286/2009 Codul penal actualizat.

Legea 135/2010 Codul de procedură penală.

Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Legea 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Hotărârea de Guvern nr. 157/2016 pentru aprobarea Regulamentului de aplicarea a legii 254/2013.

Ordinul Ministrului Justiției nr. 1322/2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și desfășurarea activităților și programelor educative, de asistență psihologică și asistență socială din locurile de deținere aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor.